

HALLINTASUUNNITELMA HAITALLISTEN VIERASLAJIEN TORJUMISEKSI

13.3.2018 HYVÄKSYTYN HALLINTASUUNNITELMAN TÄYDENNYS

Sisällys

I TAUSTA	2
Haitalliset vieraslajit	2
Hallintasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen.....	3
Hallintasuunnitelman keskeinen sisältö.....	3
Esimerkkejä suunnitelmasta.....	3
Hallintasuunnitelman toteuttaminen ja toimenpiteiden rahoitus	4
Tahattoman tuonnin ja leviämisen väylät.....	5
II HALLINTASUUNNITELMA	6
1 Toimenpiteiden luokittelu sekä lajikohtaiset toimenpiteet ja kohdentaminen	6
1.1 Vakiintuneet lajit.....	6
1.2 Suomessa tavatut koristekasvit	8
1.3 Suomen lähialueilla vakiintuneet lajit	9
1.4 Pienen leviämiskäynnin lajit	9
2 Yleisiä toimenpidesuosituksia vieraslajien hallintaan.....	10
III ANALYYSI JA TOIMINTASUUNNITELMA TAHATTOMAN TUONNIN JA LEVIÄMISEN VÄYLÄSTÄ.....	13
1 Leviämisväylien luokittelu.....	13
2 Tulokset.....	13
2.1 Todetut leviämisväylät	13
2.2 Potentiaaliset leviämisväylät	13
3 Tavoitteet ensisijaisten väylien hallinnassa ja leviämisen estämisessä.....	14
3.1 Karkaamisen estäminen	14
3.2 Kulkeutuminen kontaminoituneissa tuotteissa tai vektorin mukana kulkeutuminen.....	14
4 Ensisijaiset toimenpiteet.....	14
4.1 Kohdennettu viestintä ja yleinen tiedotus.....	14
4.2 Kohdennettu tiedotus kontaminoituun kasviainekseen ja vektoreihin liittyen	15
Taulukko 1. Leviämisväyläselvitys. Suomessa todetut leviämisväylät on merkitty x ja potentiaaliset leviämisväylät (x).....	16
Liite 1.	17

I TAUSTA

Haitalliset vieraslajit

Vieraslajit ovat ihmisen mukana uusille alueille levinneitä lajeja. EU:n vieraslajiasetuksen¹ mukaan vieraslajia pidetään haitallisena, jos sen tuonnin tai leviämisen on todettu uhkaavan tai haittaavan luonnon monimuotoisuutta ja siihen liittyviä ihmisten hyvinvointia ylläpitäviä ekosysteemipalveluita. Vieraslajien aiheuttamat riskit voivat nousta entistä suuremmiksi ilmastonmuutoksen edetessä, ja toisaalta vieraslajit menestyvät voimakkaasti häirityissä ja muutetuissa elinympäristöissä, joten luonnonelinympäristöjen hyvä tila vähentää vieraslajien leviämistä.

Haitallisia vieraslajeja ei saa tuoda EU:n alueelle tai siirtää jäsenvaltiosta toiseen, kasvattaa, myydä tai muuten pitää hallussaan eikä päästää ympäristöön. Suomen on yhdessä muiden EU:n jäsenvaltioiden kanssa pyrittävä hävittämään alueellaan jo esiintyviä haitallisia vieraslajeja tai estämään niiden leviäminen. Haitallisten vieraslajien hävittämisestä ja niiden leviämisen estämisestä käytetään jäljempänä nimitystä *vieraslajien torjunta*. Vieraslajien torjunnan tarkoituksena on turvata luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemien toimintaa sekä näihin perustuvia hyötyjä ihmisten hyvinvoinnille.

EU:n vieraslajiasetus edellyttää, että jäsenvaltioissa on käytössä tehokkaita hallintatoimenpiteitä laajalle levinneiden vieraslajien torjumiseksi. Jokainen jäsenvaltio päättää toimenpiteistä itse. Vieraslajiasetuksen mukaan toimenpiteet eivät saa kohtuuttomasti rasittaa ympäristöä, ja toimenpiteistä saatavien hyötyjen on oltava kustannuksia suuremmat. Jäsenvaltioiden on lisäksi asetettava toimenpiteet tärkeysjärjestykseen sen perusteella, kuinka suuri riski torjuttavista lajeista aiheutuu ja miten kustannustehokkaita toimenpiteet ovat.

EU:n asetuksen mukaisesti hallintatoimenpiteillä ei saa olla haittavaikutuksia ympäristölle eikä ihmisten terveydelle. Toimenpiteet haitallisten vieraseläinlajien hävittämiseksi, niiden kantojen säätelämiseksi ja niiden leviämisen rajoittamiseksi tulee toteuttaa säästäen eläimet vältettävissä olevalta kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä.

Haitalliset vieraslajit, joihin torjunta kohdistetaan, määritellään EU:n vieraslajiluettelossa. Luettelon hyväksyy EU:n komissio. Ensimmäinen EU:n vieraslajiluettelo tuli voimaan 3.8.2016.² Luetteloa täydennettiin 12 lajilla 2.8.2017 (1. täydennysluettelo, liite 1).³

Hallitus antoi 5.12.2018 eduskunnalle esityksen vieraslajilain ja metsästyslain muuttamisesta (HE 286/2018). Lakimuutokset ovat voimassa 1.6.2019 alkaen. Muutosten tarkoituksena on tukea hallintasuunnitelmaehdotuksen toteutusta ja lintu- ja nisäkäsvieraslajien hallintaa. Aikataulun vuoksi muutoksia ei kuitenkaan ole ollut mahdollista ottaa yksityiskohtaisesti huomioon suunnitelmaehdotusta laadittaessa.

Vieraslajilakia on muutettu niin, että vieraslajilintuja ja -nisäkkäitä voidaan pyydystää ja tappaa samoilla keinoilla, joita metsästyslain ja metsästysasetuksen mukaan voidaan käyttää rauhoittamattomiin eläimiin. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä pyyntivälineistä ja -menetelmistä samoin kuin niiden rajoittamisesta jonkin lintu- tai nisäkäsvieraslajin osalta. Vieraslajilaissa säädetään myös Suomen riistakeskuksen tehtävistä vieraslajien torjunnassa. Metsästyslakia on muutettu niin, että riistalajeista ja niitä

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta ([linkki 1](#)).

² Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2016/1141, annettu 13 päivänä heinäkuuta 2016, unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon hyväksymisestä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 nojalla ([linkki 2](#)).

³ Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2017/1263, annettu 12 päivänä heinäkuuta 2017, täytäntöönpanoasetuksella (EU) 2016/1141 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 nojalla hyväksytyyn unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon saattamisesta ajan tasalle ([linkki 3](#)).

koskevien pyyntirajoitusten piiristä on poistettu pesukarhu, piisami, rämemajava eli nutria, supikoira ja minkki. Minkki on muiden petoeläimiin kuuluvien vieraslajinisäkkäiden tavoin säädetty Suomessa haitalliseksi vieraslajiksi. Muut edellä mainitut lajit sisältyvät EU:n vieraslajiluettelo.

Hallintasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen

Vieraslajilain⁴ mukaan maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy vieraslajien hallintasuunnitelman torjuntatoimenpiteiden selvittämiseksi ja ohjaamiseksi. Ministeriö teetti vuonna 2018 suunnitelmaa varten selvityksen siitä, miten laajasti EU:n vieraslajiluettelon 1. täydennysluettelon lajeja esiintyy Suomessa ja miten niitä voidaan kustannustehokkaimmin torjua.

Selvitys ja sen pohjalta tehty suunnitelmaehdotus haitallisten vieraslajien torjumiseksi laadittiin niin kutsutussa EU-HAVI2 -hankkeessa (*EU:n haitallisten vieraslajien I täydennysluettelon lajien levinneisyys, leviämistä ja hallintatoimenpiteet*). EU-HAVI2-hankkeen toteuttivat Luonnonvarakeskus (koordinaattori) ja Suomen ympäristökeskus.

Hallintasuunnitelman keskeinen sisältö

Vieraslajeista aiheutuvan riskin ja torjuntakeinojen kustannusten ja hyötyjen perusteella arvioitiin ja valittiin ne ensisijaiset hallintatoimenpiteet, joihin Suomessa kannattaa panostaa. Riskiarvio perustuu haitallisten vieraslajien lajiominaisuuksiin, lajeista aiheutuviin haittoihin, lajien leviämisen- ja menestymismahdollisuuksiin ilmastossamme, lajien tämän hetken leviämisen vaiheeseen ja nykyiseen levinneisyyteen sekä käytettävissä oleviin torjuntakeinoihin.

Leviämisen eri vaiheissa olevat haitalliset vieraslajit vaativat erilaisia torjuntatoimia. Tehokkainta on, jos lajin tuonti tai leviäminen uudelle alueelle pystytään kokonaan estämään. Jos laji on levinnyt lajalle eikä sen torjuminen tai hävittäminen ole teknisesti mahdollista tai taloudellisesti mielekäästä, voidaan tavoitteeksi asettaa kannan rajoittaminen tai lajin leviämisen estäminen uusille alueille haittojen minimoimiseksi.

Esimerkkejä suunnitelmasta

Jättipalsamin torjunta tulee keskittää luonnonaltaan arvokkaimmille alueille: suojelualueille ja niiden läheisyyteen sekä erilaisille rannoille, kuten rantalehtoihin ja purojen ja jokien varsille. Jättipalsamin leviämisen estämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota siellä, missä laji on vielä vähälukuinen.

Kaukasianjättiputki ja muut jättiputket tulisi hävittää etenkin asutuksen keskeltä, virkistysalueilta sekä luonnonsuojelualueilta. Kustannustehokkainta on aloittaa torjunta esiintymistä, joista jättiputki leviää helposti ympäristöönsä, sekä uusista esiintymistä, joihin ei vielä ole kehittynyt siemenpankkia.

Piisami on vähentynyt luontaisesti viime vuosikymmenien aikana Suomessa. Sen pyyntiä suositellaan jatkettavaksi edelleen, mutta erityisiä kohdistamistarpeita ei tällä hetkellä ole tiedossa. Piisamin nykylevinneisyysalueen laajuus vaatii kuitenkin edelleen selvittämistä.

Supikoiran pyynti tulee priorisoida tärkeimmille lintukosteikoille ja saaristoon, missä lajista voi olla eniten haittaa linnustoille, sekä Lappiin naapurimaihin leviämisen estämiseksi. Myös rabies-rokotuksia suositellaan jatkettavaksi.

Erityisesti EU-luettelossa olevien koristekasveina käytettyjen haitallisten vieraslajien maahantuonti sekä pääsy Suomen luontoon tulee estää. Tässä keskeisenä keinona on tiedottaa tehokkaasti vieraslajeihin liittyvistä riskeistä.

Myös vieraslajien tahattoman leviämisen estämisessä ensisijainen toimenpide on tiedottaa mahdollisista leviämistä.

⁴ Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (1709/2015, *vieraslajilaki*), 9 § ([linkki 4](#)).

Hallintasuunnitelman toteuttaminen ja toimenpiteiden rahoitus

Vieraslajilain mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) valvoo EU:n vieraslajiasetukseen ja kansalliseen lakiin sisältyvien kieltojen ja velvoitteiden noudattamista.⁵ Kiellet ja velvoitteet sekä laissa säädetyt tehosteet niiden noudattamiseksi auttavat osaltaan torjumaan haitallisia vieraslajeja. Kieltoja ja velvoitteita voidaan käyttää silloin, kun haitallisen vieraslajin leviämistä vastuussa oleva taho voidaan yksiselitteisesti osoittaa. Merkittävin osa vieraslajien torjunnasta kohdistuu kuitenkin esiintymiin, joiden alkuperä ja leviämistapa eivät ole tiedossa eikä torjunnasta vastaavaa taho ole. Hallintasuunnitelmassa käsitellään erityisesti tällaisten vieraslajiesiintymien torjuntaa.

Vieraslajilaissa ei säädetä siitä, kenen tehtävänä on toteuttaa hallintasuunnitelmaa. Viranomaiset huolehtivat vieraslajien torjunnasta muussa laissa säädetyin toimivaltansa mukaisesti. ELY-keskuksen ja kunnan tehtävänä on edistää luonnonsuojelua alueellaan.⁶ Kunnan tulee alueellaan valvoa ja edistää ympäristönsuojelua siten, että luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä turvataan kunnan asukkailla terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava sekä luonnontaloudellisesti kestävä elinympäristö.⁷ Esimerkiksi Väyläviraston tehtävänä on muun ohella vastata valtion tie- ja rataverkosta ja niihin kohdistuvien toimien yhteensovittamisesta.⁸ Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin kuuluu muun ohella luonnonsuojelualueverkoston hoito ja käyttö sekä näiden tehtävien hoitoon tarkoitettujen muiden maa- ja vesialueiden sekä muun omaisuuden hoito.⁹ Eduskunnan käsiteltävänä olevan esityksen HE 286/2018 mukaisesti Suomen riistakeskuksen tehtävät ja niiden rahoitus eräiden haitallisten vieraslajien torjunnassa säilyisivät nykyisellään, vaikka tehtäviin liittyvien eläinlajien sääntely siirtyisi metsästäyslaista vieraslajilakiin.

EU:n vieraslajiasetus ja kansallinen lainsäädäntö eivät edellytä kaikkien vieraslajiesiintymien torjuntaa. Hallintatoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa on otettava huomioon haitallisesta vieraslajista aiheutuvat vahingot ja niiden todennäköisyys sekä toimenpiteiden kustannukset suhteessa niistä saataviin hyötyihin. Hallintasuunnitelmaa varten tehdyn selvityksen perusteella voidaan todeta, että nykyisin käytössä olleet torjuntakeinot kuten ELY-keskusten ja kuntien vieraslajityö, vapaaehtoiset toimenpiteet sekä tiedottaminen ja neuvonta täyttävät myös vieraslajilainsäädännön vaatimukset.

Hallintasuunnitelmassa kuvataan vastuu- ja yhteistyötahot toimenpiteiden toteuttamisessa sekä esitetään toteutuksen aikataulu. Tarkoituksena on, että viranomaiset ja muut toimijat käyttävät hallintasuunnitelmaa hyväkseen niille kuuluvassa vieraslajien torjunnassa, jotta toimenpiteet ja niiden vaatimat voimavarat voidaan kohdistaa mahdollisimman tehokkaasti. Toimenpiteiden vastuu- ja yhteistyötahoja voidaan yksilöidä, jos hallintasuunnitelman toteuttamiseen osoitetaan lisärahoitusta.

Luonnonvarakeskus koordinoi hallintasuunnitelmassa esitettyjä toimenpiteitä ja niiden seuranta. Luonnonvarakeskuksen johdolla toimiva kansallinen verkosto vieraslajien asiantuntijoista tukee vieraslajien seuranta.

Kuten edellä on todettu, viranomaiset toteuttavat niille kuuluvaa vieraslajien torjuntaa osana laissa säädettyä toimintaansa. Toistaiseksi vieraslajien torjuntaa on edistetty ilman lisärahoitusta suuntaamalla voimavaroja uudelleen. Vieraslajilainsäädäntöä toimeenpantaessa ilmenneiden uusien tarpeiden takia maa- ja metsätalousministeriön tarkoituksena on osoittaa toimenpiteisiin lisärahoitusta, jos tulevaisuudessa valtion talousarvioissa myönnetään tarkoitukseen määrärahoja.

Vieraslajien hallintaa parantaviin tutkimus-, selvitys- ja kehittämishankkeisiin on mahdollista hakea tilannekohtaisesti ja tarpeen mukaan erillistä hankerahoitusta esimerkiksi valtioneuvoston yhteisenä selvitys- ja tutkimustoimintahankkeena (VN TEAS) tai EU:n Life+ -hankkeena.

⁵ Tuontikieltoa EU:n alueelle valvoo Tulli. Etelä-Suomen aluehallintovirasto valvoo haitallisten vieraslajien hyödyntämiseen myöntämiensä lupien noudattamista.

⁶ Luonnonsuojelulaki (1096/1996), 6 §.

⁷ Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (64/1986), 3 §.

⁸ Laki Väylävirastosta (862/2009), 2 §.

⁹ Laki Metsähallituksesta (234/2016), 5 §.

Tahattoman tuonnin ja leviämisen väylät

Vieraslajilain mukaan maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy myös haitallisten vieraslajien tahattomia leviämistä koskevan toimintasuunnitelman. Suunnitelman avulla selvitetään ja ohjataan toimenpiteitä, joilla pyritään estämään EU:n vieraslajiluettelon lajien leviäminen Suomeen tahattomasti esimerkiksi tuontitavaroiden ja ajoneuvojen mukana.

Ministeriö teetti vuonna 2018 suunnitelmaa varten selvityksen, joka laadittiin osana edellä mainittua EU-HAVI2-hanketta. Selvityksen pohjalta analysoitiin EU:n haitallisten vieraslajien tahattoman tuonnin ja leviämisen väylät ja laadittiin suunnitelmaehdotus ensisijaisista toimenpiteistä, joilla haitallisten vieraslajien leviämistä näiden väylien kautta voidaan rajoittaa ja estää.

II HALLINTASUUNNITELMA

1 Toimenpiteiden luokittelu sekä lajikohtaiset toimenpiteet ja kohdentaminen

Riskianalyysin perusteella EU:n haitallisten vieraslajien luettelon 1. täydennysluettelon 12 lajista voidaan erottaa neljä ryhmää niiden nykylevinneyden, leviämisen riskin sekä vaadittavien hallintatoimenpiteiden perusteella. Hallintatoimet on kussakin ryhmässä esitetty niiden tärkeysjärjestyksessä.

On huomattava, että kaikkien EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon kuuluvien lajien maahantuonti, kasvatusta, myynti ja muu hallussapito sekä ympäristöön päästäminen on kielletty.

Huolehditaan yleisesti, että vieraseläinten poistotoimenpiteet eivät aiheuta suurempaa haittaa kuin niiden poistolla saavutettava hyöty, eli kokonaisuarkinnassa otetaan huomioon esim. lintukosteikkojen lintujen pesimä- sekä levähdysajat.

1.1 Vakiintuneet lajit

Ryhmään 1 kuuluvat lajit ovat *jättipalsami*, *kaukasianjättiputki*, *piisami* ja *supikoira*.

Jättipalsamia, kaukasianjättiputkea, piisamia ja supikoira tavataan vakiintuneina Suomen luonnosta. Jättipalsami on levinnyt koko Suomeen pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta. Kaukasianjättiputki on pyrittävä hävittämään Suomesta. Supikoira on levinnyt koko maahan pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta. Vaikka piisami esiintyy tietyillä alueilla koko maassa, laji on vähentynyt luontaisesti viime vuosikymmenien aikana Suomessa.

Ensisijaiset hallintatoimenpiteet näille lajeille ovat:

1.1.1. Jättipalsami

Priorisoidaan torjuntatoimet suojelualueille ja niiden läheisyyteen.

- Keskitetään torjunta Etelä-Suomessa, missä esiintymisiä on eniten, luonnoltaan arvokkaimmille kohteille eli suojelualueille ja niiden läheisyyteen sekä rannoille, etenkin rantalehtoihin ja purojen ja jokien varsille.
- Aktivoidaan torjuntaa asutuksen läheisyydessä etenkin taajamissa, joissa eniten esiintymisiä.
- Kiinnitetään huomiota leviämisen estämiseen ja hidastamiseen myös siellä, missä jättipalsami on vielä vähälukuinen, kuten Lapissa ja Kainuussa.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Metsähallitus.
- Aikataulu: jatkuva.

Torjuntaan kustannustehokkaasti.

- Poistetaan esiintymät yksi kerrallaan kitkemällä: torjuntaa tehdään ensimmäisenä vuonna useita kertoja kesän aikana varmistaen, että yksikään yksilö ei pääse tuottamaan siemeniä; sen jälkeen muutaman vuoden ajan seuranta ja jälkihoito.
- Aloitetaan torjunta virtavesien rannoilla yläjuoksulta ja sen ensimmäisestä kasvustosta. Kartoitetaan ensin myös vesistöjen yläjuoksulla olevat uomat ja sivu-uomat.
- Käsitellään useista esiintymistä muodostuneet aluekokonaisuudet samaan aikaan (esim. kylät, asuinalueet, jokivarret, saaret).
- Selvitetään kustannustehokkaita torjuntatoimia sekä ensisijaiset torjuntakohteet ja -alueet tie- ja rata-alueilla.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: kunnat, ELY-keskukset, Metsähallitus, Väylävirasto, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

1.1.2 Kaukasianjättiputki (Jättiputket)

EU-HAVI-hankkeessa tehtyjen hallintatoimenpidesuositusten (Huusela-Veistola ym. 2017) ja 20.3.2018 hyväksytyyn hallintasuunnitelman mukaisesti:

Hävitetään jättiputket Suomesta 20 vuoden kuluessa ottaen huomioon poistettavien jättiputkiesiintymien tärkeysjärjestys (alla).

1. asutuksen keskellä ja virkistysalueilla olevat esiintymät
2. uudet esiintymät
3. esiintymät, joista jättiputki leviää helposti ympäristöön
4. esiintymät, jotka uhkaavat uhanalaisia lajeja ja luontotyyppäjä
5. luonnon- tai maisemansuojelualueilla olevat esiintymät
6. arvokkaissa kulttuuriympäristöissä ja biotoopeissa olevat esiintymät
7. kauempana ihmisasutuksesta ja kulkuväylistä olevat esiintymät
8. esiintymät, joiden leviäminen ympäristöön ei ole todennäköistä jonkin leviämisesteen takia
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Väylävirasto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus, maanomistajat, etu- ja kansalaisjärjestöt.
 - Aikataulu: jättiputket hävitetään Suomesta vuoteen 2038 mennessä.

Suunnitellaan kemiallisten, mekaanisten ja fysikaalisten¹⁰ torjuntamenetelmien tehokkain käyttö esiintymäkohtaisesti. Selvitetään glyfosaattia korvaavia torjunta-aineita ja -keinoja. Laaditaan torjuntatyön helpottamiseksi ohjeistus em. menetelmistä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Luonnonvarakeskus, ELY-keskukset, kunnat, Väylävirasto, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, Metsähallitus, Senaatti-kiinteistöt, maanomistajat, etu- ja kansalaisjärjestöt, yritykset, tutkimuslaitokset, korkeakoulut.
- Aikataulu: välittömästi.

Hävitetään jättiputkijäte ja jättiputkea sisältävät maa-ainekset asianmukaisesti, kehitetään vieraskasvijätteen ja maa-ainesten käsittelyä sekä lisätään vastaanottoaikoja ja tiedotetaan niistä aktiivisesti.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Väylävirasto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus, jätehuoltolaitokset, maanomistajat, Viherympäristöliitto ry ja muut maa-, metsä- ja puutarhatalouden järjestöt ja neuvontaorganisaatiot, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Jatketaan seuranta useita vuosia sen jälkeen, kun esiintymä näyttää hävinneen.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Väylävirasto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus, maanomistajat, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, muut etu- ja kansalaisjärjestöt, yritykset.
- Aikataulu: seuranta aloitetaan sitä mukaan kuin esiintymiä hävitetään.

1.1.3 Piisami

Jatketaan kannan levinneisyyden kartoittamista mm. erityisin hakukuulutuksin ja muiden havainnoinnin tehostamistoimien avulla, esimerkiksi aktivoimalla kansalaishavainnointia. Kehitetään soveltuvia seurannan menetelmiä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus, Luomus, yliopistot.
- Aikataulu: 2019–.

Jatketaan lajin pyyntiä. Puututaan kannan kasvuun tarvittaessa.

¹⁰ Fysikaalista torjuntaa tässä olisivat esimerkiksi kuumavesikäsittely ja liekitys.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen riistakeskus, Metsähallitus, metsästäjät, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: 2019–.

1.1.4 Supikoira

Tehostetaan supikoiran pyyntiä ensisijaisesti linnuston kannalta tärkeillä kosteikkoalueilla¹¹, saaristossa, lajisuojelun kannalta tärkeillä uhanlaisten lintujen pesimäalueilla ja –paikoilla, taantuneiden riistalintujen pesimäelinympäristöissä sekä Lapissa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen riistakeskus, Metsähallitus, ELY-keskukset, kunnat, metsästäjät, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Tehostetaan supikoiran pyyntiä erityisesti kevättalvella ja keväällä, jotta varmistetaan mahdollisimman pieni supikoirakanta lintujen pesimäaikaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen riistakeskus, Metsähallitus, ELY-keskukset, metsästäjät, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Pyritään estämään yhteistyössä Ruotsin ja Norjan kanssa supikoiran leviämistä Ruotsin ja Norjan puolelle.

- Mahdollistetaan Juudas-supikoirien¹² vieni Ruotsiin vastaanottajan niin halutessa.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen riistakeskus, Metsähallitus, metsästäjät, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Lisätään viestintää supikoiran tehokkaan ja oikein toteutetun pyynnin varmistamiseksi.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus, Ruokavirasto, Metsähallitus, ELY-keskukset, Suomen ympäristökeskus, metsästysseurat, kunnat, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Jatketaan rabies-rokotuksia Suomen kaakkoisrajalla.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Ruokavirasto, Suomen riistakeskus, metsästäjät.
- Aikataulu: jatkuva (kerran vuodessa).

1.2 Suomessa tavatut koristekasvit

Ryhmään 2 kuuluvat lajit ovat *arabiansulkahirssi* ja *mesisilkkirytti*.

Arabiansulkahirssiä ja mesisilkkiryttiä on molempia käytetty koristekasvina Suomessa. Arabiansulkahirssi ei pysty talvehtimaan Suomen ilmasto-olosuhteissa toisin kuin mesisilkkirytti. Mesisilkkiryttin olemassa olevat kasvustot pitää hävittää. Lajien maahantuonti- ja myyntikiellosta pitää valistaa puutarhakauppiaita ja -harrastajia.

Poistetaan mesisilkkiryttin kasvustot tavattaessa mekaanisesti.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, maanomistajat.
- Aikataulu: jatkuva.

Valistetaan puutarhaharrastajia maahantuontikiellosta.

¹¹ Mm. Natura-verkoston kuuluvat linnuston erityissuojelualueet (SPA) ja esim. lintuvesien suojeluohjelmaan kuuluvat alueet.

¹² Ruotsissa on menestyksekkäästi kokeiltu ”Juudas-eläin”-menetelmää. Harvan supikoirakannan alueilla yksittäisiä supikoiria varustetaan gps-lähettiläillä, ja nämä yksilöt toimivat kavaltejina uusien supikoirien löytämisessä ([linkki 5](#)).

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, Tulli, Ruokavirasto, Viherympäristöliitto ry, Taimistoviljelijät ry, Kauppapuutarhaliitto ry, Hedelmän- ja marjanviljelijäin liitto ry, muut etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

1.3 Suomen lähialueilla vakiintuneet lajit

Ryhmään 3 kuuluvat laji ovat *kiehkuravesirutto* ja *afrikanhanhi*.

Kiehkuravesirutolla on vakiintunut ja laajalle levinnyt populaatio Ruotsissa, minkä vuoksi lajin leviämiskatku ilmasto-olosuhteiltaan samanlaiseen Suomeen on suuri. Lajin yksilöt tulee hävittää tavattaessa.

Afrikanhanhen lähin vakiintunut populaatio on todennäköisesti Tanskassa, ja Ruotsissa sen levinneisyyden painopiste on yksittäishavaintojen perusteella etelärannikolla, mutta havaintoja on myös Tukholman pohjoispuolelta. Afrikanhanhi on tavattu kaksi kertaa Suomessa (vuosina 1968 ja 1977), ja jatkossakin yksittäisiä lintuja voi lentää Suomeen. Lajin yksilöt tulee hävittää tavattaessa.

Tiedotetaan kiehkuravesiruton leviämismahdollisuuksista ja lajin haitallisista vaikutuksista sekä opastetaan tunnistamaan laji ja poistamaan se heti tavattaessa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Estetään afrikanhanhen vakiintuminen Suomeen.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen riistakeskus, ELY-keskukset, BirdLife Suomi ry, muut etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

1.4 Pienen leviämiskatun lajit

Ryhmään 4 kuuluvat lajit ovat *kampaarviä*, *peittolapaheinä*, *vesikajalehti* ja *värigunnera*.

Tähän ryhmään kuuluvia lajeja ei ole tavattu Suomessa. Kampaarviä ja peittolapaheinä voisivat menestyä Suomen ilmasto-oloissa kohtalaisella todennäköisyydellä, mutta niiden leviäminen Suomeen on epätodennäköistä. Vesikajalehti ja värigunnera eivät menesty Suomen ilmasto-olosuhteissa. Vesikajalehteä ei todennäköisesti tuoda Suomeen. Sen sijaan värigunnera on koristekasvi, jonka maahantuonnista voitaisiin olla kiinnostuneita Suomeen ilmaston muuttuessa lajille suotuisammaksi tulevaisuudessa. Näille lajeille riittää tämänhetkiseksi hallintatoimenpiteeksi levinneisyyden seuranta Suomen ulkopuolella sekä valistus lajin maahantuontikiellosta.

Seurataan mm. EU:n tietotukijärjestelmää¹³ hyväksikäyttäen lajien levinneisyysalueen kehitystä Suomen ulkopuolella.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo, ELY-keskukset.
- Aikataulu: jatkuva.

Viestitään puutarhaharrastajille maahantuontikiellosta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, Tulli, Ruokavirasto, Viherympäristöliitto ry, Taimistoviljelijät ry, Kauppapuutarhaliitto ry, Hedelmä- ja marjanviljelijäin liitto ry, muut etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

¹³ EU:n vieraslajiasetus, 25 artikla.

2 Yleisiä toimenpidesuosituksia vieraslajien hallintaan

Kehitetään vieraskasviainesta sisältävän jätteen ja maa-aineksen vastaanotto ja asianmukainen käsittely toimivaksi. Selvitetään uusien vieraslajimateriaalin vastaanottoa paikkojen lisästarve alueellisesti riittävän ja kattavan verkoston aikaansaamiseksi sekä lisätään vastaanottoa paikkoja ja tiedotetaan niistä aktiivisesti.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, aluehallintovirastot, kunnat, Väylävirasto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus, jätehuoltolaitokset, maanomistajat, maa-, metsä- ja puutarhatalouden järjestöt ja neuvontaorganisaatiot, muut järjestöt, yritykset, tutkimuslaitokset.
- Aikataulu: 2019–.

Lisätään vieraslajitietoisuutta monikanavaisen viestinnän avulla.

- Tehostetaan kohdennettua viestintää kunnille ja kansalaisille sekä eri alojen toimijoille: mm. akvaariokaupat ja -harrastajat, puutarhakauppa, koti- ja kaupalliset puutarhurit, lemmikkieläinkauppa ja -harrastajat, virkistys- ja ammattikalastajat, matkailijat.
- Aktivoidaan viestinnällä kansalaisia ilmoittamaan havaintojaan vieraslajiportaaliin sekä osallistumaan torjuntaan ja myös sen organisointiin.
- Kannustetaan viestinnällä ja opastetaan maanomistajia ja kuntia täyttämään velvoitteensa maillaan olevien vieraslajien torjunnassa.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, ELY-keskukset, Ruokavirasto, kunnat, Kuntaliitto, Metsähallitus, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Vieraslajiasioiden neuvottelukunta, Suomen riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset, Kalatalouden Keskusliitto ry, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, puutarha- ja luonnonsuojelujärjestöt, paikalliset toimijat (esimerkiksi kotiseutu-, liikunta-, ulkoilu-, luonto- ja nuorisojärjestöt), akvaario- ja lemmikkieläinkauppa, muut yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Keskitetään vieraslajien havaintotiedot vieraslajiportaaliin sekä kehitetään ja otetaan käyttöön torjuntatoimien seurantajärjestelmä.

- Ilmoitetaan tehostetusti vieraslajien havainto- ja levinneisyystietoja kansalliseen vieraslajiportaaliin.
- Tarkennetaan vieraslajiportaalin havaintopaikan tarkkuutta lisäämällä suositus tallentaa havaintopaikka yhden metrin tarkkuudella.
- Kehitetään kansallista vieraslajien seurantajärjestelmää ja otetaan käyttöön torjuntatoimien lomake. Otetaan käyttöön selkeä ja yhtenäinen tapa kirjata esiintymän laajuus, torjuntatoimet ja niiden seuranta sekä varmistetaan mahdollisuus saada listaus tietyn alueen (esim. kunnan) uusimmista havainnoista ja tehdyistä torjuntatoimenpiteistä.
- Varmistetaan osana portaalin tietojärjestelmän kehittämistä, että alueellinen ja paikallinen sekä eri organisaatioiden keräämä vieraslajitieto siirtyy vaivattomasti rajapintojen kautta valtakunnalliseen järjestelmään ja että kansalaisten ilmoittamista havainnoista saadaan tieto myös toimivaltaisten valvontaviranomaisten käyttöön. Varmistetaan, että hankkeista vastaavat saavat portaalin esiintymätiedot helposti, luotettavasti ja ajantasaisesti torjunnan suunnittelua ja toteutusta varten.
- Tehdään portaalin käyttö ilmoitusten teossa tutuksi viranomaisille ja kansalaisille.
- Varmistetaan, että portaalissa on yhteystiedot eri lajiryhmien vastuuviranomaisille.
- Varmistetaan, että portaalissa on ohjepankki, jossa on neuvonta- ja tiedotemateriaalia, hyviä käytännönkokemuksia ja valokuvia.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, ELY-keskukset, kunnat, Suomen riistakeskus, Metsähallitus, Kalatalouden Keskusliitto, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, harrastajaryhmät (esimerkiksi metsästäjät, kalastajat, partiolaiset).
- Aikataulu: 2019–.

Lisätään vieraslajiasia luonnonvara-alan, erityisesti ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmiin.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, luonnonvara-alan koulutusta tarjoavat ammattikorkeakoulut.
- Aikataulu: valtakunnallisia opetussuunnitelmia, ja ammattikorkeakoulujen omia opetussuunnitelmia uusittaessa.

Lisätään yhteistyötä eri toimijatahojen ja sektoreiden kanssa mm. järjestämällä säännöllisesti vieraslajiseminaareja ja -työpajoja, joissa vieraslajitoimijat voivat jakaa kokemuksia ja päivittää tietojaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ELY-keskukset, kunnat, Vieraslajiasioiden neuvottelukunta, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Suomen riistakeskus, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, muut etu- ja kansalaisjärjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Selvennetään jokaisen toimijatahon roolia ja keskinäistä vastuunjakoa tarpeen mukaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ELY-keskukset, kunnat, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Suomen riistakeskus.
- Aikataulu: välittömästi.

Huolehditaan riittävästä resursseista, joilla turvataan vieraslajityön jatkuvuus. Selvitetään mahdollisuuksia järjestää vieraslajitorjuntaa myös työllistämishankkeina. Tuetaan vapaaehtoistyönä tehtävää vieraslajien torjuntaa.

- Pyritään parantamaan torjuntatyön resurssointia ja järjestämään rahoitusta vieraslajien torjuntahankkeille ja vapaaehtoistyön koordinoijille.
 - Turvataan Metsähallituksen luontopalveluiden luonnonhoidon voimavarat niin, ettei vieraslajien torjuntatyö suojelualueilla vaarannu.
 - Kannustetaan kuntia kohdentamaan rahoitusta vieraslajien torjuntaan. Aktivoidaan kuntia mukaan torjuntaan ja vapaaehtoistyön tukemiseen. Kannustetaan kuntia valitsemaan vieraslajivastuuhenkilö ja teettämään torjuntaa työllistämistoina ja tukemaan vapaaehtoistoimintaa sekä järjestämään jätehuollon ja välineitä.
 - Tehostetaan vieraslajien torjuntaa tiealueilla.
 - Pyritään saamaan vieraslajityöhön lisärahoitusta (Life-hankkeet ja muut EU-rahoituksen hankkeet sekä eri järjestöjen kautta kanavoidut hankkeet).
 - Kehitetään toimintamalli, jolla luodaan torjuntaan erikoistuvaa yritystoimintaa sekä yhdistys- ja työpajatoimintaa.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ELY-keskukset, Suomen riistakeskus, kunnat, Metsähallitus, Väylävirasto, etu- ja kansalaisjärjestöt, yhdistykset.
 - Aikataulu: jatkuva.

Tuotetaan tutkimusta, jolla parannetaan ennakointia haitallisten vieraslajien torjunnassa ja vastataan mm. seuraaviin tietotarpeisiin:

- Vieraslajien aiheuttamat taloudelliset tappiot ja vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, ekosysteemin toimintaan ja elinympäristöihin (arvottaminen) sekä vaikutukset luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja niiden käyttäjiin.
- Tarkemmat esiintymätiedot, etenkin vieraslajilemmikkieläinten määrä.
- Vieraslajien kannankehitykseen vaikuttavat tekijät hallinnan kannalta ja muut menestymisedellytykset Suomen olosuhteissa ml. ilmastonmuutoksen vaikutukset (etenkin EU-luettelon jatkossa lisättäviksi suunnitellut lajit), sekä erityisesti ne lajit, joilla suurin potentiaali levitä Suomeen lähitulevaisuudessa.
- Uudet hallintakeinot, kuten glyfosaattia korvaavat torjuntakeinot, biologiset torjuntakeinot, täplärapujen vesistä hävittämisen mahdollisuudet ja menetelmät.
- Selvitetään vieraslajieläinten hyvinvoinnin kannalta kustannustehokkaimpia torjuntakeinoja.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, tutkimusta rahoittavat tahot.
- Aikataulu: jatkuva.

III ANALYYSI JA TOIMINTASUUNNITELMA TAHATTOMAN TUONNIN JA LEVIÄMISEN VÄYLISTÄ

1 Leviämisväylien luokittelu

EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon lisättyjen 12 lajin (1. täydennysluettelo) leviämisväyliä selvitettiin jakamalla ne YK:n biodiversiteettisopimuksen (Convention on Biological Diversity CBD) -luokituksen mukaisiin luokkiin (Harrower ym. 2018). Tässä nk. CBD-luokituksessa leviämisväylät jaetaan kuuteen luokkaan, jotka jakautuvat 44 alaluokkaan (Taulukko 1). Kuusi luokkaa voidaan jaotella tahallisiin (ympäristöön päästäminen tai hallinnasta karkaaminen) ja tahattomiin (kulkeutuminen kontaminoituneissa eliöissä tai kulkeutuminen vektorin mukana) leviämisväyliin sekä väylää ja leviämistä kuvaaviin luokkiin (leviämisväylä tai ilman apua leviävät) (Taulukko 1). Yhdellä lajilla voi olla useita leviämisväyliä. Selvityksessä eroteltiin Suomessa todetut leviämisväylät ja lajin potentiaaliset leviämisväylät.

2 Tulokset

2.1 Todetut leviämisväylät

Ympäristöön päästäminen oli leviämisväylä ainoastaan piisamille, jota on vapautettu tahallisesti luontoon, kun laji on tuotu maahan. Nykyisin istutuksia ei enää tehdä.

Hallinnasta karkaaminen oli leviämisväylä kaikille kasvilajeille. Tähän luokkaan kuuluva Suomessa todettu leviämisväylä oli koristekasvikäyttö (arabiansulkahirssi, jättipalsami, kaukasianjättiputki ja mesisilkkirytti). Supikoiran leviäminen turkistarhauksen kautta kuului myös tähän luokkaan.

Kulkeutuminen kontaminoituneissa eliöissä -luokkaan kuului ainoastaan kasveja. Suomessa on havaittu jättipalsamin kulkeutumista eläinten mukana sekä jättipalsamin ja kaukasianjättiputken kulkeutumista elinympäristömateriaalin kuten erilaisen maa-aineksen siirtämisen mukana.

Kulkeutuminen vektorin mukana -luokkaan kuului ainoastaan kasveja. Jättipalsamin on todettu kulkeutuneen Suomessa koneiden, laitteiden sekä kulkuneuvojen mukana.

Vesiväylät ovat potentiaalinen leviämisväylä useille kasvilajeille. Jättipalsamin on todettu levinneen Suomessa vesiväyliä pitkin.

Vieraslajeiksi luokitellut lajit leviävät Suomeen maa- ja vesirajojen yli myös omin avuin. Tässä hallintasuunnitelmassa käsiteltävistä vieraslajeista näinkin ovat levinneet kaukasianjättiputki, afrikanhanhi, piisami ja supikoira. Näistä lajeista rajan yli leviäminen on merkittävä ainoastaan supikoiralle.

2.2 Potentiaaliset leviämisväylät

Suomeen jo vakiintuneilla lajeilla ei ole merkittäviä potentiaalisia leviämisväyliä Suomeen. Tosin kaukasianjättiputkea voi levitä Suomeen autojen ja junien mukana erityisesti Venäjältä. Keskeisin potentiaalinen leviämisväylä lajeille, joita ei vielä ole tavattu Suomessa, on koristekasvikäyttö. Suurin leviämishuhta on värigunneralla, jota voitaisiin yrittää tuoda Suomeen koristekasviksi ilmaston lämmetessä. Lajeista kampaarviää, vesikajalehteä ja kiehkuravesiruttoa on muualla käytetty koristekasveina lammikoissa sekä akvaariokasveina, mutta niiden leviäminen tätä väylää pitkin Suomeen on epätodennäköistä. Toinen mahdollinen väylä näiden lajien leviämiseksi Suomeen on liikenne. Kiehkuravesirutto voisi levitä Suomeen laivaliikenteen mukana, mutta todennäköisimmin sitä levittävät vesilinnut. Muita lajeja voisi levitä tahattomasti matkustajaliikenteen mukana, mutta riski on oletettavasti alhainen. Monet muista

potentiaalisista leviämistä edistävästä liittyvät paljolti lajien paikalliseen leviämiseen. Peittolapaheinä on aikoinaan levinnyt pakkausmateriaalina käytön myötä, mutta ei enää nykyisin.

3 Tavoitteet ensisijaisten väylien hallinnassa ja leviämisen estämisessä

3.1 Karikaamisen estäminen

Karikaamisen estäminen on keskeinen toimenpide ihmisen hallussa olevien vieraslajien leviämisen estämiseksi. Suomessa supikoiria käyttävät turkistarhat toteuttavat EU:n komission päätöksellä hyväksytyjä toimia eläinten karikaamisen estämiseksi. Lajin yksilöiden tai niiden lisääntymiskelpoisten osien pääsy ympäristöön ei ole merkittävä riski supikoiratarhauksessa eikä muissakaan EU:n vieraslajiasetuksen mukaisen luvan saaneissa toiminnoissa.¹⁴ Jossain määrin riskinä voidaan pitää sellaisten haitallisten vieraslajilemmikkien karikaamista, jotka EU:n vieraslajiasetuksen mukaan saadaan pitää eläimen kuolemaan asti.

Haitallisen vieraslajikasvin tahaton leviäminen luonnossa on yleistä. Vieraslajilain mukaan omistajan tai haltijan on hävitettävä tarkoituksellisesti kasvatetut haitalliset vieraslajikasvit kiinteistöltä. Erityisesti hoitamattomilla kiinteistöillä haitallisia vieraslajikasveja esiintyy kuitenkin myös luonnosta levinneinä, jolloin laissa säädetyt edellytykset määrätä omistaja tai haltija hävittämään esiintymä tai rajoittamaan sen leviämistä eivät välttämättä täyty tai määräysten toimeenpano on vaikeaa. Jättipalsami ja kaukasianjättiputki ovat laajalle levinneitä lajeja, joiden tahattoman leviämisen mahdollistavat esiintymät ovat hyvin yleisiä. Sen sijaan arabiansulkahirssi ja mesisilkkiyrtti ovat olleet Suomessa harvinaisia koristekasveja, ja niillä tällaisia esiintymiä on varsin vähän.

3.2 Kulkeutuminen kontaminoituneissa tuotteissa tai vektorin mukana kulkeutuminen

Kulkeutumista kontaminoituneissa tuotteissa ja vektorin mukana kulkeutumista voi tapahtua sekä ulkomailta Suomeen että Suomen sisällä. Ulkomailta Suomeen leviämässä merkittäviä kontaminoituneita tuotteita voivat olla sallittujen koristekasvien siemenet, joiden sekaan on voinut päästä haitallisen vieraslajikasvin siemeniä. EU-luettelon lajien kohdalla tämän väylän kautta leviäminen on kuitenkin epätodennäköistä. Vektorien avulla maahamme voi todennäköisimmin levitä kiekkuravesirutto vesilintujen ja mahdollisesti laivaliikenteen mukana tai kaukasianjättiputki autojen ja junien mukana. Suomen sisällä kulkeutumista voi tapahtua ajoneuvojen ja siirretyn maa-aineksen mukana. Sekä kontaminoituneiden tuotteiden että vektoreiden kautta leviämistä on vaikea valvoa ja torjua tuotteiden ja liikenteen suuren määrän vuoksi. Valistus ja tiedotus ovat merkittävimmät toimenpiteet tahattoman kulkeutumisen estämiseksi. Valistuksella voidaan edistää esim. puutarhajätteiden mukana leviämisen estämistä paikallisesti.

4 Ensisijaiset toimenpiteet

4.1 Kohdennettu viestintä ja yleinen tiedotus

Tiedotetaan lajeista, joita lainsäädäntö koskee.

Kohdistetaan kansalaisille tiedotusta EU-asetuksesta, sen täytäntöönpanoa sääntelevästä Suomen vieraslajilaista sekä lajeista, joita lainsäädäntö koskee. Tiedotuksen tarkoituksena on ehkäistä EU-luettelon lajien tahallinen ja tahaton myynti, osto ja kasvatus sekä karikaaminen ympäristöön. Luettelon lajeista

¹⁴ EU:n vieraslajiasetuksen mukaan haitallista vieraslajia voidaan erillisen luvan perusteella käyttää esimerkiksi tutkimuksessa, minkä lisäksi lupa voidaan erityisin perustein myöntää haitallisen vieraslajin hyödyntämiseksi muussa taloudellisessa toiminnassa. Haitallisten vieraslajieläinten pito eläintarhoissa on EU:n vieraslajiasetuksen soveltamiskäytännön mukaan myös sallittua ilman erillistä lupaa.

tiedotusta voisi erityisesti kohdentaa arabiansulkahirssiin ja mesisilkkiyrttiin, jotta niitä ei tuotaisi koristekasveiksi Suomeen.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Suomen riistakeskus, ELY-keskukset, kunnat, harrastajajärjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva, aloitus viimeistään 2019.

Käynnistetään muita tiedotuskampanjoita.

Tiedotetaan puutarhajätteen oikeasta käsittelystä ja tuhoamisesta koristekasvilajien leviämisen estämiseksi. Tiedotusta voisi ainakin kohdentaa jättipalsamin torjuntaan ja torjuntajätteen hävittämiseen.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, kunnat, Luonnontieteellinen keskusmuseo, harrastajajärjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva, aloitus viimeistään 2019.

4.2 Kohdennettu tiedotus kontaminoituun kasviainekseen ja vektoreihin liittyen

Käynnistetään tiedotuskampanjoita ja järjestetään koulutuspäivä liittyen maa-aineksen käsittelyyn ja liikenteen (erityisesti työkoneet) mukana leviäviin vieraslajeihin.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, taimi- ja kasvitarhatuottajajärjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva, aloitus viimeistään 2020.

Taulukko 1. Leviämisväyläselvitys. Suomessa todetut leviämisväylät on merkitty x ja potentiaaliset leviämisväylät (x).

		KASVIT							LINNUT	NISÄKKÄÄT			
		arabiansukkahirsi	jättipalsami	kampaarvia	kaukasianjättiputki	kienkuravesirutto	mesisikkyyrtti	peitolapahelä	vesikajalehti	vätigunera	africanhanhi	piisami	supkoira
TAHALLINEN													
KAUPPATAVARAN LIIKKUMINEN													
LUONTOON VAPAUTTAMINEN													
	Biologinen torjunta												
	Erosion torjunta												
	Kalanistutus												
	Riistaeläinten istutus											x	
	Maiseman/kasviston/eläimistön "parantelu" vieraslajeilla												
	Istutus suojele- tai kannanhoitotarkoituksessa												
	Vapauttaminen luontoon muussa käyttötarkoituksessa (turkiset, kuljetus, lääkekäyttö)												
	Muu tahallinen vapauttaminen												
HALLINNASTA KARKAAMINEN													
	Maatalous (ml. bioenergia)												
	Vesiviljely												
	Kasvitieteellinen puutarha/eläintarha/akvaario (pl. kotiakvaariot)				(x)	(x)	(x)	(x)	(x)				
	Lemmikki-, akvaario- ja terraariolajit ja niiden ravintoeliöt		(x)	(x)									
	Tuotantoeläimet (ml. eläimet, jotka jätetty heikolle valvonalle)				(x)	(x)							
	Metsätalous (ml. uudelleenmetsittäminen)												
	Turkistarhaus											x	
	Puutarhatalous												
	Koristekäyttö (muu kuin puutarhatalous)	x	x	(x)	x	(x)	x	(x)	(x)				
	Tutkimus ja ex situ-jalostus				(x)	(x)							
	Elävä ravinto ja elävät syötit												
	Muu hallinnasta karkaaminen												
TAHATON													
KULKEUTUMINEN KONTAMINOITUNEISSA ELIÖISSÄ													
	Taimitarhamateriaali							(x)					
	Syötit												
	Ruoka (ml. elävä ravinto)												
	Eläinten mukana leviäminen (pl. loiset, isäntälajin/vektorin mukana leviävät lajit)	(x)	x	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)					
	Eläinten loisina leviäminen (ml. isäntälajin/vektorin mukana leviävät lajit)												
	Kasvien mukana leviäminen (pl. loiset, isäntälajin/vektorin mukana leviävät lajit)			(x)			(x)	(x)					
	Kasvien loisina leviäminen (ml. isäntälajin/vektorin mukana leviävät lajit)												
	Siementen mukana leviäminen							(x)					
	Puutavarakauppa							(x)					
	Elinympäristömateriaalin siirtäminen	(x)	x	x	(x)	(x)	(x)	(x)					
VEKTORI													
KULKEUTUMINEN VEKTORIN MUKANA													
	Kalastusarvikkeet												
	Kontti/rahti												
	Lentokoneessa salamatkustajana										(x)		
	Laivassa salamatkustajana (pl. painolastivesi ja runkoon kiinnittyneet lajit)										(x)		
	Koneet ja laitteet	(x)	x	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)					
	Ihmiset ja matkatavarat/laitteet (erityisesti matkailu)				(x)								
	Orgaaniset pakkausmateriaalit (erityisesti puu)						(x)	(x)					
	Laivojen painolastivesi												
	Laivojen runkoon kiinnittyminen												
	Muut kulkuneuvot	(x)	x	(x)	(x)	(x)	(x)						
	Muu kuljetus												
VÄYLÄ & LEVIÄMINEN													
LEVIÄMINEN													
LEVIÄMISVÄYLÄ													
	Vesiväylät		x	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)			
	Tunnelit ja sillat												
ILMAN APUA LEVIÄVÄT													
	Vieraslain leviäminen omin avuin rajan yli				x	(x)				x	x	x	

Liite 1.

Euroopan unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon täydennys 2.8.2017 eli ns. 1. täydennysluettelo

KASVIT

arabiansulkahirssi (*Pennisetum setaceum* (Forssk.) Morrone)

jättipalsami (*Impatiens glandulifera* Royle)

kaukasianjättiputki (*Heracleum mantegazzianum* Sommier & Levier)

mesisilkkiyrtti (*Asclepias syriaca* L.)

peittolapaheinä (*Microstegium vimineum* (Trin.) A. Camus)

värigunnera (*Gunnera tinctoria* (Molina) Mirb.) (

VESIKASVIT

kampaarviä (*Myriophyllum heterophyllum* Michx.)

kiehkuravesirutto (*Elodea nuttallii* (Planch.) H. St. John)

vesikaijalehti (*Alternanthera philoxeroides* (Mart.) Griseb.)

LINNUT

afrikanhanhi (*Alopochen aegyptiacus* L.)

NISÄKKÄÄT

piisami (*Ondatra zibethicus* L., 1766)

supikoira (*Nyctereutes procyonoides* (Gray, 1834))